Dash. BPP (2025)11: II
ପ୍ରାଚୀ ପତ୍ରିକା
ଗବେଷଣାତ୍ମକ ପ୍ରବନ୍ଧ
ମୁକ୍ତ ପ୍ରବେଶ
DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.15673666
ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱର ପ୍ରୟୋଗ

ପ୍ରତାପ କୁମାର ଦାଶ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର:

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାର, ସମାଲୋଚକ ଏବଂ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟର ଶିକ୍ଷକ ମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଶୈଳୀକୁ ଆପଣେଇଥାନ୍ତି । ଶବ୍ଦ, ଶବ୍ଦଗୁଚ୍ଛ, ବାକ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଲେଖାଗୁଡ଼ିକର ଗୁଢ଼ ଅର୍ଥ, ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ, ପୌରାଣିକ ଏବଂ ଐତିହାସିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବେଶିତ କରିବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବ୍ୟାକରଣ ଏବଂ ଅଳଂକରଣରେ ସୁବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ମଧ କରିଥାନ୍ତି । ତେବେ ସମୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହ ନୂତନ କିମ୍ବା ଅନେକ ବିଧିସମ୍ମତ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ସଂପର୍କିତ ତତ୍ତ୍ୱ ଏ ଭିତରେ ଆମର ଦୃଷ୍ଟିଆକର୍ଷଣ କରିଛନ୍ତି । ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱର ନୂତନ ବିଶ୍ଳେଷଣ ପଦ୍ଧତିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପାଠକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା, ଅନ୍ତଃପାଠ୍ୟତା ଉତ୍ତର ସଂରଚନାବାଦ ଏବଂ ବିଖଣ୍ଡିତ ପଦ୍ଧତି ସବୁରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା, ବର୍ଣ୍ଣନା ଓ ଅର୍ଥ ପରିପ୍ରକାଶ ଦିଗରେ ନୂଆ ନୂଆ କୌଶଳ ମଧ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଉଛି । ସେ ଦିଗରେ ରୋମାନ୍ ଜାକୋବସନ୍, ମିଖାଏଲ୍ ? ବାଖତିନ୍ ଙ୍କଠାରୁ ନୋଆମ୍ ଚସ୍କି, ଉଲଲିୟମ୍ ଲୋବୋଭ୍, ଜିରାର୍ଡଜିନି, ଜୁଲିଆ କ୍ରିଷ୍ଟେଭାଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସଂଗାର୍ଥେ ବିଚାର୍ଯ୍ୟ । ଏକ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖା ପାଠକୀୟ ରୁଚି ହାସଲ କରିଥିଲେ ତାହାର ସାମାଜିକ ଉପଯୋଗିତା ଏବଂ ସମସାମୟିକ ପାଠକୀୟ ଗତିଶୀଳତାର ପ୍ରମାଣ ଦେଇଥାଏ ।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ :

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ, ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ, ପାଠକୀୟ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା, ଉତ୍ତର ସଂରଚନବାଦ, ବିଖଣ୍ଡିତ ପଦ୍ଧତି, ଅନ୍ତଃପାଠ୍ୟତା, ଶାବ୍ଦିକତା, ପାଠକୀୟ ଗତିଶୀଳତା ।

ଉପକ୍ରମ :

ସାହିତ୍ୟିକ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକରେ ସମସାମୟିକ ଭାଷାତାତ୍ତ୍ୱିକ ଉପାଦାନ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଭାବେ ଅର୍ଥ ପରିପ୍ରକାଶ କରିହେବ । ମୂଳତଃ ଧ୍ୱନିମାନଙ୍କର ସାଂକେତିକ ଉପସ୍ଥାପନା ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହୋଇଥାଏ । ସେହିପରି ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂରଚନାରେ ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ସଂରଚନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ ବାକ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । କଥିତ ବା ଲିଖିତଭାବେ ଆମେ ଏସବୁ ଶବ୍ଦ ସଂରଚନା ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ବାକ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଉ । ତେବେ ଯେ କୌଣସି ଭାଷା ହେଲେବି ସେମାନଙ୍କ ଏକ ସାଧାରଣ ଭାଷା ଜନିତ ଲକ୍ଷଣ ସବୁଥାଏ ; ଏବଂ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ସଂସ୍କୃତି, ପରଂପରା, ସମୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ସାମାଜିକ ଧାରା ହିସାବରେ ମଧ୍ୟ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ୟ ଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ସମକାଳୀନ ଏବଂ ଐତିହାସିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମିଥାଏ । କାଳକ୍ରମେ ଅନ୍ୟଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଏବଂ ସଂସ୍କୃତି ସଂପର୍କରେ ଆସି ଏକ ଭାଷାର ନୂତନ ଶବ୍ଦ ଏବଂ

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ
Quick Response Code:
Available online at : https://pracheenews.com/
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15673666
Article No - BPP00293

ଯୋଗାଯୋଗ :
ଡକ୍ଟର ପ୍ରତାପ କୁମାର ଦାଶ, ସହଯୋଗୀ ପ୍ରାଧ୍ୟାପକ,
ଇଂରାଜୀ ବିଭାଗ, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବଲାଙ୍ଗିର
Email : pratapkumardash0@gmail.com
ORCIDID: https://orcid.org/0000-0002-5875-7933

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୫.୦୨.୨୦୨୫	୧୨.୦୩.୨୦୨୫	୨୬.୦୪.୨୦୨୫	୧.୦୫.୨୦୨୫

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ଦାଶ, ପ୍ରତାପ କୁମାର; ୨୦୨୫ । : ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱର ପ୍ରୟୋଗ । ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ । ଭାଗ :୧୧, ସଂଖ୍ୟା : ଖ; ପୃଷ୍ଠା :୧୬–୨୩ ।

ବାକ୍ୟ ସଂଗଠନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ସାହିତ୍ୟ ଅଛି । ଏହି ସାହିତ୍ୟିକ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଅଭିଜ୍ଞତା, ଅବସ୍ଥା, ଚିନ୍ତା ଓ ଚେତନା, ଉପସ୍ଥାପନା ଶୈଳୀ ପାଠକୀୟ ରୁଚି ଏବଂ ଏପରି ଅନେକ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଅଧାର କରି ଲେଖାଯାଇଥାଏ । ତେବେ କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧ୍ୱନି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦ ଏବଂ ଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜନା ପଛରେ ଇତିହାସ ଥାଇପାରେ । ଭାଷାରେ କେବଳ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱ ନୁହେଁ ବରଂ ସାମାଜିକ ସଚେତନତା କିମ୍ବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବାସ୍ତବ ଚିନ୍ତାଧାରା ମଧ୍ୟ ପରିପ୍ରକାଶ ହୁଏ । ଭାଷାରେ କେବଳ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ନୁହେଁ ବରଂ ଭାଷାରେ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ ଧାରା ବିଷୟବସ୍ତୁସବୁକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ। ମୂଳ ବିଷୟ ଏଭଳି ଭାବେ ମୁକ୍ତ ଏବଂ ସୃଜନଶୀଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଅନେକ ଦେଶ, ଜାତି, ପୃଥିବୀ, ବିଶ୍ୱ ସବୁର ଅବଧାରଣା କରିହୁଏ । ଏସବୁରେ ସମୟ କ୍ରମେ ଆଲୋଚନା, ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରାଯାଇ ତତ୍ତ୍ୱର ଅବଧାରଣା କରାଯାଇଥାଏ । ବାସ୍ତବରେ ତତ୍ତ୍ୱ ଏକ ଅପ୍ରାକୃତିକ ବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାବେ ସୃଷ୍ଟି ଧାରା ନୁହେଁ। ତତ୍ତ୍ୱ ସବୁ ପ୍ରାକୃତିକ ସାମାଜିକ ସଚେତନତା । ଆଲୋଚନା ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କଲାବେଳେ ଲିଖିତ, ଶାବ୍ଦିକ ଏବଂ ସାଂଙ୍କେତିକ ପ୍ରମାଣରେ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଅର୍ଥ ବହୁବିଧ ଭାବେ ବାହାରି ଆସେ । ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ବସ୍ତୁତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତି ଦେଇ ତତ୍ତ୍ୱ ସବୁ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ବହୁ ଅର୍ଥ ସଂପନ୍ନ କରିଦେଇଥାନ୍ତି ।

ବିଷଦ ଆଲୋଚନା :

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲେଖାରେ ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ, ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ, ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ, ଐତିହାସିକ, କାଳ୍ପନିକ କିମ୍ବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ରୁଚି ପରିପ୍ରକାଶ ହୋଇଥାଏ । ବେଳେବେଳେ ଏହା ସାମାଜିକ ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଚାରଧାରାକୁ ସମର୍ଥନ କରିଥାଏ କିମ୍ବା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିଥାଏ କିମ୍ବା ଏ ଦୁଇ ମୁଖ୍ୟ ସ୍ରୋତରୁ ବାହାରି ଅନ୍ୟ ଏକ ନୂତନ ସ୍ରୋତ ସୃଷ୍ଟିକରିଥାଏ । ତେବେ ସାହିତ୍ୟିକ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକର ଶାବ୍ଦିକତାର (Textuality) ର ପ୍ରୟୋଗ ଓ ପ୍ରଭାବ ସବୁକୁ ବିଚାର କରିବା ଜରୁରୀ । ସାହିତ୍ୟିକ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ଏହିସବୁ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ପାଠକ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାନ୍ତି। ଉଭୟ ଲେଖକ ଏବଂ ପାଠକ ସାହିତ୍ୟିକ ଭାଷା ଉପସ୍ଥାପନ ଶୈଳୀ ବିଷୟରେ ଅବଗତଥାନ୍ତି। ଯଦି ନଥାନ୍ତି, ତେବେ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଏବଂ ଠିକ ଭାବରେ ପାଠକୀୟ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପାଇବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଏହିସବୁ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକର ଧ୍ୱନି ବିଶ୍ଳେଷଣ ଏକ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ମୌଳିକ କାର୍ଯ୍ୟ । ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ, ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ, ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର, ଏକପଦୀକରଣ ଏବଂ ଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜନାର ମୌଳିକତା ସବୁକୁ ଦେଖିଲେ ଏହା ଲେଖକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏବଂ ରସ ସଂପର୍କୀୟ ଅର୍ଥ ଆସିଥାଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ 'ଓଡ଼ିଆ ଭାଗବତ' ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କବି ସମ୍ରାଟ କିମ୍ବା ରମାକାନ୍ତ ରଥଙ୍କ 'ଶ୍ରୀରାଧା' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିମ୍ବା ବୈଷ୍ଣବ ପାଣିଙ୍କଠାରୁ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ କିମ୍ବା ବିଜୟ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଯାଏଁ ସମସ୍ତେ ଏକ ବିଷୟବସ୍ତୁ ସବୁ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ସ୍ତରରେ ଧ୍ୱନି ସହିତ ଜଡ଼ିତ । ଏହା ସ୍ମୃତିମଧୁରତା ଆଣିବାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

ଧ୍ୱନି ସବୁକୁ ଶବ୍ଦରେ ପରିପ୍ରକାଶ କଲାବେଳେ ଲେଖକ ଲେଖିକାମାନେ ଏକା ଧାରାରେ ଏବଂ ଏକ ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରବାହରେ ବାକ୍ୟସବୁକୁ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ଯୋଡ଼ିଥାନ୍ତି । ଏହି ବାକ୍ୟସବୁ ସରଳ, ଯୌଗିକ ବା ଜଟିଳ ହୋଇଥାନ୍ତି । କେତେକ ଖଣ୍ଡବାକ୍ୟ କିମ୍ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଥାନ୍ତି । ତେବେ ଭାଷାର ପରିପ୍ରକଶ କଲାବେଳେ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ଥିବା ଚିନ୍ତାଧାରା ସବୁକୁ ଏକ ସଂରଚନାକୁ ଆଣି ଲେଖକମାନେ କଥିତ ବା ଲିଖିତ ଭାଷାରେ ପରିପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଅଳଂକରଣ ନୁହେଁ ବରଂ ଆଦେଶ, ଉପଦେଶ, ଭାବ ପ୍ରବଣତା, ସୂଚନା ସମ୍ବଳିତ, ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ତର ସଂପର୍କିତ କିମ୍ବା ଉଭୟ ସାମାଜିକ ଭାବେ ଗ୍ରହଣୀୟ ଏବଂ ଅଗ୍ରହଣୀୟ ବାକ୍ୟରଚନା କରିଥାନ୍ତି । ତେବେ ଏହି ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ଅର୍ଥଥାଏ କିମ୍ବା ସମୂହ ଭାବେ ଅର୍ଥଥାଏ । ଏଥିରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜାତି, ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତି, ଆଞ୍ଚଳିକତା, ବୟସ, ବିଷୟ ବସ୍ତୁର ପରିପ୍ରକାଶକୁ ନେଇ ବାକ୍ୟ ସଂରଚନା ହୋଇଥାଏ ।

ବାକ୍ୟସବୁର ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରିବାବେଳେ, ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ବେଳେ କେତେକ ସୀମିତ ଅର୍ଥ ବିଶିଷ୍ଟ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଆଉ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଅନେକ ଅର୍ଥ ସଂପର୍କିତ ହୋଇଥାନ୍ତି। ଅର୍ଥ, ମୁଖ୍ୟାର୍ଥ, କିମ୍ବା ବାଚ୍ୟାର୍ଥ ହୋଇପାରେ ବା ଲକ୍ଷାର୍ଥ ହୋଇପାରେ। ଅର୍ଥସବୁ ସାଧାରଣଭାବେ ବ୍ୟବହୃତ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରୁ ଯାଇ ଅତି ବାସ୍ତବ, ଅବାସ୍ତବ କିମ୍ବା ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରକୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇପାରେ। ଭାଷା ସବୁ ସଙ୍କେତମାନଙ୍କର ଶୃଙ୍ଖଳ ହୋଇପାରନ୍ତି। ଅର୍ଥସବୁ ଅନ୍ତରପାଠ୍ୟତା ହୋଇପାରନ୍ତି। ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମୂଳରୂପ କିମ୍ବା କିମ୍ବଦନ୍ତୀର ଏକ ବିଷୟବସ୍ତୁର ବାରମ୍ବାର ବିନାଶ ଘଠିଥାଏ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ସହ ମିଶି ନୂତନ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆମେ ବାକ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ି ଅର୍ଥ କରିଥାଉ । ସେଥିରେ ସାଧାରଣ ବାକ୍ୟହେଲେ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କ ଲେଖା ଶୈଳୀରେ କର୍ତ୍ତା ପ୍ରଧାନ, କର୍ମ ପ୍ରଧାନ କିମ୍ବା ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ, କ୍ରିୟା ପଦ, କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାବେ

ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ। ବେଳେବେଳେ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦଗୁଚ୍ଛ ବା ବାକ୍ୟ ବାରମ୍ବାର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ଅଗ୍ରଭୂମିକରଣ କରାଯାଇଥାଏ। ବାକ୍ୟରେ ନାଟକୀୟତା ଏବଂ କାବ୍ୟିକ ଶୈଳୀର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନଜରକରିବା କଥା । ଏହିସବୁ ବାକ୍ୟ ସଂରଚନାରେ ଉତ୍ତର ସଂରଚନାବାଦର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥାଇପାରେ ।

ଭାଷାର ସାଂକେତିକ ସଂରଚନା, ଲେଖକ, ଲେଖା ଏବଂ ପାଠକ ମଧ୍ୟରେ ହେଉଥିବା ଭାଷା ସଂବଳିତ ଜ୍ଞାନର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ, ଲେଖାଗୁଡିକରେ ଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାତ୍ମକ ଏବଂ କାବ୍ୟିକ ବିଷୟବସ୍ତୁର ଉପଯୋଗିତା; ବୈଚାରିକ ପାରସ୍ପରିକ ସଂପର୍କ ସବୁକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇପାରେ ।

ସଂସ୍କୃତରେ ବାକ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଏବଂ ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଧ୍ୱନି ସହିତ ସନ୍ଧି, ସମାସ, କାରକ, କ୍ରିୟାପଦ ସଂରଚନା, ଅଳଙ୍କାରର ପ୍ରୟୋଗ, ଧର୍ମ, କର୍ମ, ବୈଦାନ୍ତିକ, ନ୍ୟାୟ ଏବଂ ବୈଶେଶିକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପଦ୍ଧତି ଦ୍ୱାରା ଏବଂ ରସ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଥାଏ। ଭରତଙ୍କ ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ବିଭାବ, ଅନୁଭାବ ଏବଂ ବ୍ୟଭିଚାରିଭାବ ସବୁର ମିଶ୍ରଣ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ରସ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ସେହିପରି ଭାବେ ସମସାମୟିକ ଇଉରୋପୀୟ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନେ ବିଭିନ୍ନଭାବେ ଉପାଦେୟ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱସବୁର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଛନ୍ତି ।

ଫର୍ଡିନାଣ୍ଡ ଡି. ସସୁରେ (୧୯୧୩) ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱରେ ଏବଂ ଭାଷାର ସାଂକେତିକତା ବିଷୟରେ ଅନେକ ଧାରଣା ଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ଭାଷାର ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ଉପାଦାନମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ଔପଚାରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତରେ କରିହେବ । ଏହି ଉପାଦାନ ପ୍ରଥମତଃ ସଙ୍କେତକୁ ବୁଝାଇଥାଏ । ସଂକେତ ବାଚକ ଏବଂ ଅଭିବ୍ୟଞ୍ଜନା ଅଥବା ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ବୁଝାଇଥାଏ । ଏହି ସଂକେତ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ବିଚାରକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଇଥାଏ । ଏହି ଅର୍ଥ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱର ସୀମା ବ୍ୟବହାରକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥାଏ। ସସୁରେଙ୍କ ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦରେ ଧ୍ୱନିମାନଙ୍କର ସଂରଚନା ହୋଇଥାଏ । ଶବ୍ଦ ସଂରଚନା ସବୁ ବାକ୍ୟ ସଂରଚନା କରିପାରନ୍ତି । ତେବେ ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକ ସଂକେତ ବା ଚିତ୍ରସବୁକୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭାବନା ଅନୁସାରେ ଅନୁପୂରକ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହି ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟ ସଂରଚନାକୁ ଆମେ ଗୋଟିଏ ଭାଷାର ବାକ୍ୟ ବିନ୍ୟାସ ଏବଂ ଉପନିର୍ଦ୍ଦେଶନାତ୍ମକ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ବାମରୁ ଡାହଣକୁ କିମ୍ବା ଡାହାଣରୁ ବାମକୁ ଏବଂ ଉପରୁ ତଳକୁ - ଏଭଳି ଭାବେ ହସ୍ତ ବା ଯନ୍ତ୍ରରେ ଲିଖିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିହେବ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଧ୍ୱନିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଶବ୍ଦ ଏବଂ ବାକ୍ୟସବୁ ମୂଳତଃ ଦ୍ୱି-ଆଧାରି ହୋଇଥାନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ 'ପ' / 'ବ', 'ଟ' / 'ଡ' ସେହିପରି ଭାବେ 'ଜନ୍ମ' / 'ମୃତ୍ୟୁ', 'ଦିନ' / 'ରାତି', 'ବାପା' / 'ମା', 'ହେଇପାରେ' 'ନହେଇପାରେ' ଏବଂ ଏହି ଦ୍ୱି-ଆଧାରି ଅର୍ଥରେ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟ ସବୁକୁ ଅର୍ଥ କରାଯାଇପାରେ । ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଏବଂ କ୍ରମ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଐତିହାସିକ ବା କାଳକ୍ରମିକ ଏବଂ ସମକାଳୀନ ଲକ୍ଷଣ ସବୁକୁ ନେଇ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇପାରେ । ସସୁରେଙ୍କ ଅନୁସାରେ ଭାଷାର କେତେକ ମୌଳିକ ଲକ୍ଷଣ ଥାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା : ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ସଂକେତ ଗୁଡ଼ିକ ମନୋମୁଖୀ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀର ସାଂସ୍କୃତିକ ଏବଂ ପାରମ୍ପାରିକ ଭୌତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଅନ୍ତି । ଏହା ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସଂସ୍କୃତି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଟେ । ଏକ ଭାଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥାସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ମନରେ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ଅଭ୍ୟାସର ପରିପ୍ରକାଶ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ସଂଗଠନ ଏକ ସହଯୋଗୀ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯେଉଁଥିରେ କି ବିଯୁକ୍ତାତ୍ମକ ତୁଳନା, ସାଦୃଶ୍ୟତା, ପୌନଃପୁନିକ ବ୍ୟବହାରତା ଏବଂ ସନ୍ନିହିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ ।

ମିଖାଏଲ ବାଖତିନ୍ (୧୮୯୫-୧୯୭୫)ଙ୍କ ଅନୁସାରେ ଯେକୌଣସି ଭାଷା ସାହିତ୍ୟ ସଂପର୍କିତ ଲେଖା ଏବଂ କଥା ଏକ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ଭିତ୍ତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଏକ ବିଷୟ ବସ୍ତୁକୁ ଶୁଣୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଭାବେ ଏକ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତରେ କିମ୍ବା ପ୍ରଶ୍ନ -ଉତ୍ତର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତରେ ସାମଗ୍ରିକ ଅର୍ଥ ଖୋଜିଥାଏ । ଶବ୍ଦ ସଂରଚିତ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଯଦି ଅତିସାର ଗର୍ଭକ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ସଠିକ ଭାବେ ବୁଝିବା ଏକ ଜଟିଳ ପ୍ରକ୍ରିୟା ହୋଇଯାଏ । ଶବ୍ଦ ସବୁକୁ କ୍ରମାଗତ ଭାବେ ପଢିବା ବେଳେ ସେଇ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଅର୍ଥ ବୁଝିବା ମଧ୍ୟ ଏକ ସଠିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦରୁ ପ୍ରଶ୍ନ ବାହାରି ପାରେ, ଉତ୍ତର ମଧ୍ୟ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ବାର୍ତ୍ତାଳାପରେ ଶବ୍ଦମାନେ ଉତ୍ତର ଦେବା ସହିତ ଏକ ମୌଳିକ ସଂରଚନାର ଅବଧାରଣା ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏହି ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ମଧ୍ୟରେ ଭାବ ପ୍ରବଣତା, ଏକ ବିଷୟରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଧାରଣା ବା ଜ୍ଞାନସବୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ବାଖତିନଙ୍କ ମତରେ ଏହି ବୁଝିବା, ପ୍ରଶ୍ନ- ଉତ୍ତର ଦେବା ଏବଂ ବିବିଧ ସ୍ତରରେ ଏକ ଶବ୍ଦକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ହିଁ ସଂରଚନାବାଦ ଅଟେ । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଲେଖା, ବିଶେଷ କରି ସାହିତ୍ୟିକ ଲେଖା ସବୁରେ ଏହି ପାରସ୍ପରିକ କ୍ରିୟା ବିଭିନ୍ନ ଭାବେ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଉପାୟ ପାଇଥାନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଏକ ଉପନ୍ୟାସ ବା ନାଟକରେ ଚିତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ବହୁବିଧ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବାରୁ ଭାଷାଗତ

ସ୍ୱାଧିନତା ମିଳିଥାଏ। ଏକାଳାପ ଅପେକ୍ଷା ବହୁ ଆଳାପର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ବହୁବିଧ ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷିରେ ବାଖତିନ୍ ବହୁବିଧତା ହିସାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବେ ଯେଉଁ ଭାଷା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅର୍ଥ ଓ ସେସବୁର ପ୍ରାୟୋଗିକ ସ୍ତରକୁ ନିଜ ମାଧ୍ୟମରେ ଦେଖାଇଥାଏ । ବୟସ, ଯୋଗ୍ୟତା, ପରିସ୍ଥିତି ଜନିତ ଭାଷାର ପରିପ୍ରକାଶ, ସାମାଜିକ ଉପଭାଷା, ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ସାଂସ୍କୃତିକ ବ୍ୟବହାର, ଭାଷାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଲକ୍ଷଣ ସବୁ ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ, ଭାଷା ଯାହାବି ହେଉ ବା ଯେଉଁଭଳି ଭାବେ ହେଉ, ଏହା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶୈଳୀକୁ ଅନୁସରଣ କରିଥାଏ । ଏକ ଲେଖକ ବା ବକ୍ତା ହିଁ ଏକ ଭାଷାର ପରିପ୍ରକାଶକ । ଉପନ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକ ବାଖତିନଙ୍କ ମତରେ ହେଟେରୋଗ୍ଲୋଶିଆରେ ଉତ୍ତମ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରିଥାନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ିକର ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୈଳୀ, ବିଷୟ ବସ୍ତୁ, ଏବଂ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କର ପରିସ୍ଫୁଟନ ହୋଇଥାଏ । ଚାର୍ଲସ ଡିକେନସ୍ ତାଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକରେ ସାଧାରଣ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଯାଇ ବିଭିନ୍ନ ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀର ଭାଷାକୁ ଆଣି ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ରୂପରେ ପରିପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ବାଖତିନ୍ ଲେଖକମାନଙ୍କ ଲେଖା ଶୈଳୀକୁ ନେଇ ଏକ 'ଅଧିକାରିକ ଭାଷାର ଉପଯୋଗ ବିଷୟରେ' ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି ।

ରୋମାନ ଜାକବସନ୍ (୧୮୯୬-୧୯୮୨) ରୁଷିଆ ଜନ୍ମିତ ଆମେରିକୀୟ ଭାଷାବିତ୍ ସାଧାରଣତଃ ଭାଷାର ଛଅଟି କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ସଂପର୍କରେ ଅବଧାରଣା କରିଥାନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା- ନିର୍ଦ୍ଦେଶାତ୍ମକ, କାବ୍ୟିକ, ଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ, ଇଚ୍ଛା ପରିପ୍ରକାଶକାରୀ, ସାମାଜିକ ସଂବୋଧ, ଅଧିଭାଷିକା ବିଶେଷକରି ଭାଷାକୁ ସେ ଏକ ଯୋଗାଯୋଗର ଅତୁଳନୀୟ ମାଧ୍ୟମ ହିସାବରେ ଗଣନା କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ଏହି ଯୋଗାଯୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଛଅଟି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରେରକ, ବାର୍ତ୍ତା ଗ୍ରାହକ, ବାର୍ତ୍ତାର ପରିପ୍ରେକ୍ଷ ପ୍ରେରକ ଏବଂ ଗ୍ରାହକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଂପର୍କ ବ୍ୟବହୃତ ସଂକେତ ଏବଂ ସଂହିତା, ବାର୍ତ୍ତାର ସ୍ୱରୂପ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଭାଷାରେ ଥିବା ବ୍ୟାକରଣ ଗତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ୟ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚିହ୍ନ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ସାଧାରଣ ଭାଷାତାତ୍ତ୍ୱିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସବୁ ଜାକବ୍ ସନ୍‌ଙ୍କ ଅନୁସାରେ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନରେ ଚିହ୍ନସବୁମାନଙ୍କର ସାଙ୍କେତିକତା ହିଁ ଏହାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟକୁ ପରିସ୍ଫୁଟନ କରିଥାଏ ।

ସସୁରେଙ୍କ ଭଳି ଜାକୋବ୍‌ସନ୍ ମଧ୍ୟ ସଂରଚନାବାଦର ଅବଧାରଣା ଦେଇଥିଲେ । ଭାଷାର ଅନୁପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ତଥ୍ୟରେ ସେ ଶବ୍ଦ ଏବଂ ଦୃଶ୍ୟ ଜନିତ ସାଦୃଶ୍ୟ ବିଷୟରେ ବିଚାର ରଖୁଥିଲେ । ଫଳରେ ଏହାର ବିପରୀତ ଅର୍ଥ ହିସାବରେ ଭାଷାରେ ଐକିକତା ଏବଂ ବିଭିନ୍ନତା ମଧ୍ୟ ବିଚାର୍ଯ୍ୟ।

ଆଧୁନିକ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନରେ ଅନ୍ୟତମ ଜଣାଶୁଣା ଗବେଷକ ନୋଆମ ଚମସ୍କି ସଂଜ୍ଞାନାତ୍ମକ ଭଷାବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ଆଲୋକପାତ କରିଛନ୍ତି । ସେ ମଧ୍ୟ ଭାଷା ବା ଶବ୍ଦ ଏବଂ ବାକ୍ୟମାନଙ୍କର ସଂରଚନାସବୁର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଭାବ ବା ଚିନ୍ତା ମନ ଭିତରେ ଏକ ଅବଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି କରେ । ତାଙ୍କ ମତରେ ସମସ୍ତ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକର ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ ବ୍ୟାକରଣ ଥାଏ । ଏହା ସମ୍ଭବତଃ ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ଭାଷାଗତ ନିୟମ । ଏଥି ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାନବ ଜନ୍ମଗତ ଭାବେ ଭାଷା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଏବଂ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବାର କ୍ଷମତା ପ୍ରାପ୍ତ । ତେଣୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିବେଶ, ସଂସ୍କୃତି, ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ଶିଶୁଟିଏ ଭାଷାସବୁକୁ ବୁଝିଥାଏ ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ଭାବେ ଶିଖିଥାଏ ମଧ୍ୟ। ଚମସ୍କିଙ୍କ ଅନୁସାରେ ଭାଷାରେ ସୃଜନୀ ଜନିତ ସୃଷ୍ଟି ଏବଂ ରୂପାନ୍ତରଣ ମଧ୍ୟ ନିରବଛିନ୍ନ ଭାବେ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଭାଷା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ, ସୃଜନୀ ଜନିତ ସୃଷ୍ଟି ଏବଂ ରୂପାନ୍ତରଣ ଏକ ନିଜସ୍ୱ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାକୃତିକ ଭାବେ ସଂଗଠିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହିସବୁ ମାନସିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅସୀମ ଅଟେ ଏବଂ କେତେକଙ୍କ ମତରେ ଏକ ପ୍ରତିଜ୍ଞାପ୍ତି ବା ପ୍ରାକ୍ କଥନ ହିସାବରେ ନିଆଯାଇପାରେ ଏବଂ ଏହା ଅନ୍ତଃଜାତ ବ୍ୟବସ୍ଥା। ଏହି କଥା ସଂଜ୍ଞାନାତ୍ମକ ବିଜ୍ଞାନରେ ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚନା କରାଯାଏ ।

ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଅନ୍ୟତମ ଇଂରେଜ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବିତ ହାଲିଡ଼େ ବିଶେଷତଃ ପ୍ରଣାଳୀଗତ କାର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ଭାଷା ସାମାଜିକ ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ମାନଦଣ୍ଡ ଏବଂ ଦରକାରିତା ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବେଶିତ । ତାଙ୍କ ମତରେ ଭାଷାର ସଂକେତିକତା ଏବଂ ଅର୍ଥ ପରିପ୍ରକାଶ ହିଁ ଏହାର ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ବଢାଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଭାଷା ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତର ଦେଇ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ପରିବର୍ଦ୍ଧନ ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ସଂରଚନା ଓ ସାଂଗଠିକ ପ୍ରଣାଳୀ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ଛାପ ଛାଡ଼ିଯାଇଥାଏ । ଏହା ବିବିଧତା ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବେଶିତ ଏବଂ ଏହାର ପ୍ରଣାଳୀରେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରରେ ସଂଯୋଜନା ଓ ବିବିଧତା ରହିଛି । ଭାଷାର ସମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଭିତ୍ତିକ ଅର୍ଥ ହିଁ ଏହାର ପରିପ୍ରକାଶ ଏବଂ ସମାଜ ଓ ଭାଷା ପରସ୍ପର ପରିପୂରକ । ହାଲିଡେଙ୍କ ମତରେ ଭାଷାର ତିନୋଟି ଅର୍ଥ ଅଛି । ସେଗୁଡିକ ହେଲା ବୈଚାରିକ, ପାରସ୍ପରିକତା ଏବଂ ଶାବ୍ଦିକତା । ଏ ସମସ୍ତ ଏକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବା ପରିସ୍ଥିତିରେ ସମୂହ ଭାବେ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାନ୍ତି ଯେଉଁଥିରେ କି ସାମାଜିକ ଗ୍ରାହ୍ୟତା, କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଏବଂ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରକାରୀର ପସନ୍ଦିତାର ପ୍ରଭାବ ଥାଏ ।

ଉଇଲିୟମ ଲୋବୋଭ୍ (୧୯୨୭) ଜଣେ ସମସାମୟିକ ଆମେରିକୀୟ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ । ବିଶେଷ କରି ବିବିଧତାବାଦ ସମାଜ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଅବଦାନ ରହିଛି । ତାଙ୍କ ମତରେ ଭାଷା ବିଭିନ୍ନ ସାମାଜିକ ସ୍ତର ଯଥା ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଶ୍ରେଣୀ, ଲିଙ୍ଗ ଏବଂ ସାମାଜିକ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ବିବିଧ ଭାବେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ। ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୋଷ୍ଠୀର ଭାଷାର ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ତାହାର ପ୍ରାକୃତିକ ତଥ୍ୟଗୁଡିକର ପରିମାଣାତ୍ମକ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ। ଭ୍ଲାଡିମିର ନୋବୋକୋଭ୍ ମଧ୍ୟ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକର ବହୁ ସ୍ତରିୟ ସଂରଚନା ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକରେ ଥିବା ଶ୍ଳେଷ ଯମକ, ଶ୍ଳେଷ ଅଳଙ୍କାର ବହୁଭାଷା ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କଳାତ୍ମକ ସଙ୍କେତ ସବୁ ଶବ୍ଦର ସଂଯୋଗୀକରଣ ଏବଂ ସାଂକେତିକରଣର ଭାବ ଧାରା ହିଁ ଲେଖାର ଅର୍ଥ ପରିପ୍ରକାଶ ହୋଇପାରେ।

ଜିରାଡ୍ ଜିନିଙ୍କ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ବିଦ୍ୟା (୧୯୮୩) ମତରେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକର କଥାବସ୍ତୁ କିଭଳି ଭାବେ ଏକ ସଂରଚନା ବର୍ଦ୍ଧିତ ଏବଂ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ପରିଭାଷା, ସମୟ ଏବଂ ବର୍ଦ୍ଧନାଶୈଳୀ ଲେଖାର ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବା ଲେଖାବାହାରେ ଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ ବା ଘଟଣା ସହ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା କିଭଳି ଭାବେ ସଂଯୁକ୍ତ ; ଲେଖାରେ ସ୍ମୃତି ଏବଂ ଅଗ୍ରାବଲୋକନ, ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ କେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ ଏବଂ ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ, ପରିପ୍ରେକ୍ଷ, ପର୍ବ କାଳ୍ପନିକତାର ସ୍ୱଭାବ ; ଚରିତ୍ର ଏବଂ ଘଟଣାବଳୀସବୁର ପରସ୍ପରଠାରୁ ଦୂରତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣନା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବହୁତ ଭାଷାକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ମଧ୍ୟ ଦରକାର ।

ଜର୍ଜ ଲାକୋଫ୍ (୧୯୪୧-)ଙ୍କ ମତରେ ସାହିତ୍ୟିକ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକରେ ବୈଚାରିକ ଅନ୍ୟୋକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଜଟିଳ ଘଟଣାସବୁକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଥାନ୍ତି । ଆଇ.ଏ.ରି ଆଇ.ଏ.ରିଚାର୍ଡସ୍ ମଧ୍ୟ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକରେ ବ୍ୟବହୃତ ରୂପକ ଅଳଙ୍କାର ସବୁର ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ସଠିକ ଅର୍ଥ ବାହାରିପାରିବ ବୋଲି ମତ ରଖନ୍ତି । Metaphors We live By ପୁସ୍ତକରେ ସେ Ideasthesia ବା ମଧ୍ୟ କଳାତ୍ମକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅବଧାରଣା ଦିଅନ୍ତି । ଏଥିରେ ମଧ ସେ Detached God's Eye view ଏବଂ ଅନୁଭବବାଦର ପ୍ରୟୋଗ ବିଷୟରେ କହିଛନ୍ତି ।

ଜୁଲିଆ କ୍ରିଷ୍ଟେଭା (୧୯୪୧) ସାହିତ୍ୟିକ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକରେ ବ୍ୟବହୃତ ସାଙ୍କେତିକ ଭାବର ପରିପ୍ରକାଶ ଉପରେ ଜୋର ଦେଇଛନ୍ତି। ଏହି ସଙ୍କେତିକଭାବ ତାଳ, ଲୟ, ଆୱାଜ୍ ଶାରିରୀକ ସଂବେଦନା ଏବଂ ବହୁବିଧ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ ହିଁ ଭାଷା ବୁଝିବାର ଏକ ମାଧ୍ୟମ । ସାଂକେତିକ ଉପସ୍ଥାପନା ଦ୍ୱାରା ବିଷୟବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ବାରମ୍ବାର ସମଭାବ ବା ବିପରୀତ ଭାବ ଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି। ଏହି ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ଏବଂ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ପଦ୍ଧତିରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଆପେ ଆପେ ମୁଖ୍ୟ କିମ୍ବା ଗୌଣ ହୋଇଉଠନ୍ତି। ଏହି ବିଶ୍ଳେଷଣ ପଦ୍ଧତିରେ ଅନ୍ତର ପାଠ୍ୟତା ଓ ପୁରାତନ ପାଠ୍ୟଚର୍ଯ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ ।

ଏସବୁ ତତ୍ତ୍ୱର ଉପସ୍ଥାପନା କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହି ଯେ ଓଡିଆ ସାହିତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟିକ ଲେଖାସବୁରେ ବହୁବିଧ ଭାବେ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଛି । ପୁରାତନ, ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ, ଆଧୁନିକ ଏବଂ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଯୁଗସବୁରେ ସାହିତ୍ୟିକ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକରେ ଭାଷା ଓ ଭାବର ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ ବିଚାର କରାଯାଇଛି । ତେବେ ସମସାମୟିକ ଆଲୋଚନା ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଉପାଦାନ ସବୁକୁ ନେଇ ଆହୁରି ଗଭୀର ଏବଂ ସୁନ୍ଦର ସାହିତ୍ୟିକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିହେବ । ତୁଳନାତ୍ମକ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ ଏହା ବିଶେଷ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇପାରିବ । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ବିଭିନ୍ନ ରଚନା ପଦ୍ଧତିରେ ସୃଷ୍ଟ କିଛି ସାହିତ୍ୟିକ ଲେଖା ବ୍ୟାଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଇଁ ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ଭାବେ ନିଆଯାଇପାରେ ।

କ)-କାବ୍ୟିକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା – "ତେଜି ପ୍ରପଞ୍ଚର ମାୟା,ତହୁଁ ପଞ୍ଚଭାଇ
ପାଞ୍ଚାଳୀ ସହିତେ ଆଗେ ଗଲେ ପୂର୍ବାଞ୍ଚଲେ,
ତୀର୍ଥାଟନ - ମହାବ୍ରତ ମନାସି ମାନସେ
ଏକମାତ୍ର ଧର୍ମୋଉନ୍ମୁଖ ହୃଦୟ ତାଙ୍କର
ଆତ୍ମା ପରମାତ୍ମା ପ୍ରତି ନିରତେ ଧାବିତ
ବିଶ୍ୱାସରେ ମହାବଳୀ,କ୍ଲେଶ ମଣି ସୁଖ
ଭ୍ରମିଲେ ଅସଂଖ୍ୟ ଗିରି ,କାନ୍ତାର, କନ୍ଦରା
ନଦ,ନଦୀ, ମହାରଣ୍ୟ;ଅଗ୍ରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର
ଧର୍ମବୀର, ସଦ୍‌ଗୁଣେ ଅଗ୍ରଣୀ ଜଗତେ
ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ, ଗୁଣଜ୍ୟୋଷ୍ଠ ,ଶିଷ୍ଟ, ଶାନ୍ତମତି
ତାଙ୍କ ପଛେ ଭୀମ,ଭୀମ ପଛେ ଧନଞ୍ଜୟ
ଧନୁଷ୍ପାଣି,ଚିର-ପୂର୍ଣ୍ଣ-ଦିବ୍ୟ-ତୂଣ-ଧାରୀ
ଯେଣୁ ସେହି ସର୍ବଜୟୀ ଧନୁତୂଣମାୟା
ତୁଟି ନ ପାରିଣ,ସଙ୍ଗେ ଆଣିଥିଲେ ବଳୀ
ସେହି ଧନୁ,ସେ ତୂଣୀର ବୈରାଗ୍ୟ - ବିରୋଧୀ,
ଚାଲନ୍ତି ଫାଲଗୁନୀ ପଛେ ମାଦ୍ରୀସୂତ ବେନି,
ତାଙ୍କ ପଛେ ଯାଜ୍ଞସେନୀ ଗଜେନ୍ଦ୍ର – ଗାମିନୀ ।"
("ମହାଯାତ୍ରା", ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ଗ ୧-୧, ପୃଷ୍ଠା – ୧୪)

ଏଥିରେ ନିହିତ ଶବ୍ଦଚେତନା: 'ପ୍ରପଞ୍ଚ/ପଞ୍ଚ/ପାଞ୍ଚାଳୀ/ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳେ" ଏକ ଧାରାର ଶବ୍ଦ ହୋଇଥିବା ବେଳେ, 'ଜ୍ୟେଷ୍ଠ/ଶିଷ୍ଟ" ଅନ୍ୟ ଏକ ଧାରାର ଶବ୍ଦ ଅଟନ୍ତି । ଏଥିରେ ବହୁ ଯୌଗିକ ଶବ୍ଦ ତଥା ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ବା ଏକପଦୀ କରଣ ଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ଯଥା: 'ଧର୍ମୋଉନ୍ମୁଖ', 'ଭ୍ରମିଲେ", 'ମହାରଣ୍ୟ', 'ସର୍ବଜୟୀ", 'ଧନୁଷ୍ପାଣି" ଏବଂ 'ଚିର-ପୂର୍ଣ୍ଣ-ଦିବ୍ୟ-ତୂଣ-ଧାରୀ" ଭଳି ବିଶେଷଣ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଏକ ଜଟିଳ ବ୍ୟାପାର ।

ସହିତେ/ମାନସେ/ନିରତେ/ଅଗ୍ରେ/ସଙ୍ଗେ/ଜଗତେ ('ରେ' ଅପଭ୍ରଂଶ) ଦେଖାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନା ତାଙ୍କ ଗୁଣସଂପନ୍ନ ବିଶେଷଣ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣ ହୋଇଛି। କବିତାରେ ମହାଭାରତର ମହାଯାତ୍ରା ପ୍ରଚ୍ଛଦପଟ ଥାଇ ମାୟାରୁ ମାୟା ରହିତ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାର ଅବଧାରଣା ଦିଆଯାଇଛି । ରାଜପୁତ୍ର ବୀର ପଞ୍ଚୁପାଣ୍ଡବ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଧାରାରେ ମହାଯାତ୍ରାରେ ସାମିଲ ହୋଇଛନ୍ତି । ସାଙ୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି ଯାଜ୍ଞସେନୀ ଦ୍ରୌପଦୀ । ଏହା ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାର ଧାରା ଭିତରକୁ ଟାଣିନେଉଛି ଯାହାକି ସମସାମୟିକ ପାଠକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଆଦର୍ଶମୂଳକ ବିଷୟବସ୍ତୁ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବବାଦୀ ନୁହେଁ । ଏଥିରେ ତୀର୍ଥାଟନକୁ ଏକ ମହାବ୍ରତ ଭାବେ ଉପସ୍ଥାପନା କରାଯାଇଛି ଯେଉଁଥିରେ ଆତ୍ମା ପରମାତ୍ମାର ସମ୍ପର୍କର ସୂତ୍ର ବୋଲି କୁହାଯାଏ ଏବଂ ଏହି ମହାଯାତ୍ରା ଏକ କଷ୍ଟ ଲବ୍ଧ ଆଧାତ୍ମିକ ସୁଖ ଯେଉଁଥିପାଇଁ କି ପାଣ୍ଡବ ପରିବାର ଗିରି, କାନ୍ତାର, ନଦୀ ଓ ମହାରଣ୍ୟ ପାର ହୋଇ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରାରେ ସାମିଲ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏହି ମହାଯାତ୍ରାରେ ସେମାନଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର ଧନୁ ଓ ତୁଣୀର ନିଜର ଦମ୍ଭ ଓ ଗୌରବ ମଧ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି । ଅତଏବ ଏ ମହାଯାତ୍ରା ସମସ୍ତ ପାର୍ଥିବ ସମ୍ପର୍କତା ଏବଂ ଶାରିରୀକ ସୁଖ ତୁଳନାରେ ଆଧାତ୍ମିକ ସିଦ୍ଧିକୁ ଉତ୍ତମ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦନ କରିଛି । ବିଶ୍ୱର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାହିତ୍ୟରେ ଏଭଳି ମହାଯାତ୍ରା ସଂପର୍କିତ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି ।

ଖ)- ଉପନ୍ୟାସର କିୟଦଂଶର ବ୍ୟାଖ୍ୟା - 'ସେଇ ଯୋଉ ବାବୁ ମଟରରେ ଚଢ଼ି ବୁଲି ଆସୁଥିଲେ ସେଠି ଥିଲାବେଳେ - ସେ ଯୋଉ ବାବୁ - " ହର୍ଷା ମୂଳରୁ ଲଗେଇ ଦେଲା ତାର ଗ୍ରମୋଫୋନ ରେକର୍ଡ଼,ସେ କେବଳ ସମ୍ବାଦ ଦେଉଛି , ତାର ମତାମତ ନାହିଁ ।

କୋଉ ବାବୁ ସେ ?

କେତେ ତ ଆସୁଥିଲେ ? କଣ ରଣଜିତ୍ ବାବୁ ? ନ ଆଉ କେହି ?

ହଠାତ୍ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ତାତି ଆସିଲା, ଗୋଟାଏ ନୂଆ ସ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ତଳି ଓଠକୁ ଦାନ୍ତରେ କାମୁଡ଼ି ବସି ରହିଲା, ସମ୍ମାର ସ୍ଥଳ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ପାରୁ ନାହିଁ, ଅଥଚ ଦେଖୁଛି ଅନ୍ଧ ଆଖିରେ ଦେଖୁଛି ବିଭୀଷିକା । ଆପଣା ମନର ଭୂତ, ସେମାନେ ଏଠି ଚାରିପାଖେ ଚରି ବୁଲୁଛନ୍ତି । ଥେଇ ଥେଇ ନାଚି ଟାହି - ଟାପରା କରୁଛନ୍ତି, ହାଡ଼ରେ ନିଆଁ ଲଗାଉଛନ୍ତି । ଓଃ ! କି ଯନ୍ତ୍ରଣା । କାହିଁର ବଡପଣ ? କାହାର ସାଫଲ୍ୟ ? କାହା ପାଇଁ ? କଣ ସେ ପାଉଛି ? ମୁଣ୍ଡରେ ଦୁଇ ହାତ ଚାପି ଧରି ଅନ୍ଧାରକୁ ଅନେଇଛି । ଏଇ ତାର ପଥ, ତାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ। ଏଇ ତା'ର ଜୀବନର ଅଛିଣ୍ଡା କାହାଣୀ, ଦାନାପାଣିର ମୂଳତଉଳରେ ସାଫଲ୍ୟ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଦିନ ରାତି ବିତିଯାଇଛି , ଆପଣାର ଦେହରେ ଲାଗିରହିଛି ନିଆଁ।

ସରୋଜିନୀ ପୁଣି ବୁଲିଯାଉଛି ।

' ଓଃ !"

ବଳିଦତ୍ତର ତରତର ହୋଇ ଉଠିପଡ଼ିଲା । ସିଧାଚାଲିଲା ଅଫିସ ବଖୁରିକୁ । ବସିପଡ଼ି ଫାଇଲ କୁଡ଼ରୁ ଗୋଟିଏ ଫାଇଲ ଉଠେଇ ନେଇ ଚିତ୍କାର କଲା,--

'ଚପରାଶି --"

'ହଜୁର --"

'ଜଲଦି ବୁଲାଓ ଷ୍ଟେନୋ ବାବୁଙ୍କୁ । "

ବେଶ୍, ଏଇ ଭଲ, ଏଠି ସେ କର୍ତ୍ତା । ଏ କାରଖାନା,ଜୀବନ ଏଠୁ ପଛେଇ ରହେ ।

(ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତିଙ୍କ "ଦାନାପାଣି", ପୃଷ୍ଠା -୪)

ଜୀବନ ଦର୍ଶନର ଏକ ଅନନ୍ୟ ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ "ଦାନାପାଣି" ଉପନ୍ୟାସର ଏହି କିୟଦଂଶ କେବଳ ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ତର ସମ୍ବଳିତ ନୁହେଁ ବରଂ ଜୀବନ ଦର୍ଶନର ବଗ୍ମିତାପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ । ମନର ଭୂତ, ହାଡ଼ରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା , ଜୀବନର ଅଛିଣ୍ଡା କାହାଣୀ , ଦାନାପାଣିର ମୂଳ ତଉଲ ଭଳି ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଏ ଲେଖାଟିକୁ ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ କରିଛି । ଅନ୍ଧ ଆଖିରେ ଦେଖିବା ଏବଂ ଅନ୍ଧାରକୁ ଅନେଇବା ଭଳି ଶବ୍ଦଗୁଚ୍ଛ ସବୁ ଦାର୍ଶନିକ ମନୋଭାବର ପରିଚାୟକ । ଜୀବନ ଦର୍ଶନକୁ ବିସ୍ତାରିତ ଭାବେ ଦେଖିବାବେଳେ ଯେଉଁ ଜଟିଳ କାରଖାନାର ଅବଧାରଣା ଦିଏ , ତାର ବିଦ୍ରୁପାତ୍ମକ ବିକଳ୍ପ ହିସାବରେ ବଳିଦତ୍ତ ନିଜ ଦଣ୍ତର କୁ ଚାଲିଯାଇଛି ଏବଂ ସେଠାରେ ନିଜର ଆଧିପତ୍ୟ ବା କ୍ଷମତାକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଛି । ତେବେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର ବିଷୟ ଏହିକି ଯେ ସୀମିତ ବର୍ଣ୍ଣାନାତ୍ମକ ଶୈଳୀରେ ଔପନ୍ୟାସିକ ଦାର୍ଶନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ କହିଛନ୍ତି , "ଦାନାପାଣି"ର ମୂଳ ତଉଳରେ ସାଫଲ୍ୟ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଦିନ ରାତି ବିତିଯାଉଛି।" ଏହିଭଳି କଥନ ଆଧୁନିକ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ଅସ୍ତିତ୍ୱଗତ ସଙ୍କଟ ସହ ସମ୍ପର୍କିତ କରୁଛି ।

ଗ)- ନାଟକର କିୟଦଂଶର ବ୍ୟାଖ୍ୟା –

ସରୋଜ : ମାର୍କ୍ସ, ଗାନ୍ଧି, ରଷୋ, ଭୋଲଟାୟାର.....

ଶରତ : ଛୋଟ ରାଜନୈତିକ ସାହିତ୍ୟର ଗୋଟାଏ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ..... ନା ? କିନ୍ତୁ ସରୋଜ , ତତେ ମୁଁ ନିରାଶ କରିଥିବି।

ସରୋଜ : କଣ ? ଫ୍ରଏଡ୍, ଏଡଲର ୟଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ତୋ ପ୍ରଦର୍ଶନୀରେ ସ୍ଥାନ ପାଇନାହାନ୍ତି ବୋଲି ତ ? ଠିକ୍ ତା ନୁହେଁ, ସେମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ଆଦର୍ଶ ରାଜନୀତିର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ , ହୁଏତ ତୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତୁଣି ପୋଷିବାକୁ ଠେକୁଆ, ବିଲେଇ, କୁକୁର, ମୂଷା । ଛାଡ୍, ନିରାଶ କରିଛୁ ଅନ୍ୟ ବିଷୟରେ

ସରୋଜ: ତୋର ସେ ମାର୍କସଙ୍କ ବହିଟା ଖୋଲୁ ଖୋଲୁ ଗୋଟିଏ ଲାଇନ୍ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଗଲା -- 'ମଣିଷ ମଣିଷ ପରି ବଞ୍ଚିବ ।' ମୁଁ ଦେଖୁଥିଲି ତୋର ଆଦର୍ଶ ଜନନାୟକମାନଙ୍କର ଜୀବନ ମୌଳିକ ତଥ୍ୟ ତୁ ନିଜ ଜୀବନରେ କିପରି ଗ୍ରହଣ କରିଛୁ !

ଶରତ : କଣ ଦେଖିଲୁ ?

ସରୋଜ : ଆଶାଜନକ ।

ଶରତ : (ଭାବଗମ୍ଭୀର ହୋଇ) ବର୍ତ୍ତମାନ ? ନା ...

ସରୋଜ : ଦୁଇଟା ... ଆଜି ଆଉ କାଲି ।

ଶରତ : (ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ) ଜାଣେ ନା ।

ସରୋଜ : ଶରତ ! (କହିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭିତରେ ଯେପରି କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କଲେ)

ଶରତ : (ନିଜକୁ ସବଳ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା) ତଥାପି ଜଣା ବାଟ ଛାଡ଼ି ଅଜଣା ବାଟରେ ଚାଲିବାରେ ଆନନ୍ଦ ଅଛି । ତୃପ୍ତି ଅଛି ।

ସରୋଜ : (ସମର୍ଥନ ଭଙ୍ଗୀରେ) ସମସ୍ତଙ୍କର ନୁହେଁ ... ଆମର । ପ୍ରାଣରେ ଯାର କେଉଁ ଏକ ଅଫୁରନ୍ତ ଖିଆଲର ପରି - ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପାଇଁ ଆଶା ଅଛି ।

ଶରତ : (ନିଜକୁ ଅସହାୟ ବୋଧକରି) ସରୋଜ !

ସରୋଜ : (ଜାଗ୍ରତ ଭଙ୍ଗୀରେ) ଜୀବନର ମହାବ୍ରତ ତୁ ବଛିନେଲୁ ସଂଗ୍ରାମ । ସଂଗ୍ରାମକ୍ଲିଷ୍ଟ କ୍ଷତାକ୍ତ ଶରତ ମୁହଁରେ ଶୋଭା ପାଏନା ଏ ଦୁର୍ବଳର କଣ୍ଠସ୍ୱର ।

ଶରତ : (ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଭଙ୍ଗୀରେ) ତୁ ଡାକ୍ତର ..... ଯେ ଛୁରୀ, କଇଞ୍ଚି, ଔଷଧ ବୋତଲ ନେଇ ଦେହ ସଙ୍ଗେ ଖେଳ ଖେଳ .... ଯେ ମସ୍ତିଷ୍କର ସୁପ୍ତ ସ୍ତରରୁ କାଢି ଆଣେ ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତ ମଣିଷର ବ୍ୟାଧିର ପ୍ରଥମ ସଂକେତ ...... ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଯେ ଚିକିତ୍ସା କରେ । ସେଇ ସରୋଜ ତ ଜାଣେ ଯାହାର ଛାଇ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛୁଇଁ ନାହିଁ ଦୁର୍ବଳତା ସେ ହୁଏତ ପଶୁ ବା ଦେବତା । ସେ କେବେ ମଣିଷ ହୋଇପାରେନା । ସରୋଜ, ସେ କେବେ ମଣିଷ ହୋଇପାରେନା । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଆଜି ଦୁର୍ବଳ ନୁହେଁ । (ହସି ହସି) ଯଦି କେବେ ବା ହୁଏ, କ୍ଷତି କଣ ? ସରୋଜ ତ ଅଛି !

(ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ 'ଆଗାମୀ" ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କ, ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ, ପୃଷ୍ଠା ୧୩-୧୫)

ନାଟକର ଆରମ୍ଭରୁ ଏକ ତର୍କ ଆରମ୍ଭ ହେବାଭଳି ପ୍ରତୀୟମାନ ହୁଏ । ସରୋଜ ଏବଂ ଶରତ ରାଜନୈତିକ ସାହିତ୍ୟ ଏବଂ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ସମ୍ୟକ୍ ଧାରଣ ଦେଉ ଦେଉ ସାଂପ୍ରତିକ ସାହିତ୍ୟ, ରାଜନୀତି ଏବଂ ସାମାଜିକ ଚିନ୍ତାଧାରା ସମ୍ପର୍କରେ ଅନେକ କିଛି କହିବସେ। କଥୋପକଥନରେ 'ମଣିଷ ମଣିଷ ପରି' ବଞ୍ଚିବାର ରାସ୍ତା କଣ ହୋଇପାରେ ସେ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା ପ୍ରକଟ କରାଯାଇଛି । ତେବେ ଏକ ସମ୍ପର୍କ ଜୀବନ କରିବା ପାଇଁ 'ଅଜଣା ବାଟରେ ଚାଲିବା' ଏବଂ 'ଅଫୁଂରନ୍ତ ଖିଆଳର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା' ଭଳି ଭାବଧାରାକୁ ଆହୁରି ସାହିତ୍ୟିକ କରି ଦେଉଛି । ବନ୍ଧୁତ୍ୱର ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ପାଥେୟ କରି ଜଣେ ମଣିଷ କିପରି ବଞ୍ଚିପାରେ ଏବଂ ମଣିଷ ମାତ୍ରକେ ଦୁର୍ବଳତା କିଭଳି ଏକ ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷଣ ସେ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ୟକ୍ ସୂଚନା ମିଳୁଛି । କଥୋପକଥନରେ କିଛିଟା ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ଥିବାଭଳି ମନେହେଉଥିବା ବେଳେ ଏକ ନୂତନ ସାମାଜିକ ଚିନ୍ତାଧାରା ବିଷୟ ବାକ ପଟୁତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଛି । ଶରତ ସଂଗ୍ରାମକୁ ମହାବ୍ରତ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବାବେଳେ ସରୋଜ ଡାକ୍ତର ଅଟେ । ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ବାର୍ତ୍ତାଳାପରୁ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପରିସ୍ଫୁଟନ ହୋଇଛି ଯାହାକି ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ଆଲୋଚିତ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଅଟେ । କଥୋପକଥନର ପ୍ରଶ୍ନ - ଉତ୍ତର ଭାବରେ ହୋଇଥିବା ଉପସ୍ଥାପନା ଆଗକୁ କିଛି ଗମ୍ଭୀର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିବାର ସୁରାକ ମଧ୍ୟ ଦେଉଛି।

ସାହିତ୍ୟିକ ଲେଖାସବୁ ସାଧାରଣ ଭାବେ ସଂସ୍କୃତି ଏବଂ ପରମ୍ପରା ସହିତ ଭାଷାର ପରିବେଶ ସହିତ ସମ୍ପର୍କକୁ ପ୍ରାକୃତିକ ରୂପରେ ଆପଣେଇ ଥାଏ । ଅତଏବ ଏକ କଳା କୃତିରେ ପାଠକ ଏକ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପରିଚୟ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ଏକ ପରିବେଶର ଅବଧାରଣ ମଧ୍ୟ କରିପାରେ । ଏହା ଏକ ପରିବେଶଜନିତ ଅନୁଭୂତି ତଥା ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ବିକୃତିର ସଂଜ୍ଞାନାତ୍ମକ ପ୍ରତିଫଳନ କରିଥାଏ । ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ଭାବେ ଉତ୍ତର ଉପନିବେଶବାଦ, ଯାଦୁକାରୀ ବାସ୍ତବବାଦ,ନବଯଥାର୍ଥବାଦ, ଉତ୍ତର ମାନବବାଦ, ଡିଜିଟାଲ ମାନବିକ ଏବଂ କ୍ଷେତ୍ରବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ସବୁ ନୂତନ ଭାଷା ଏବଂ ବିଷୟ ବସ୍ତୁକୁ କ୍ରମଶଃ ଆପଣେଇ ନେଉଛନ୍ତି । ଏହି ସବୁ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟର ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ଏବଂ ଉତ୍ତର ଆଧୁନିକବାଦର ସାଙ୍କେତିକ ଧାରା ଅଟନ୍ତି ।

ଉପସଂହାର :

ଶବ୍ଦର ଶାବ୍ଦିକତାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବାକ୍ୟ ସଂରଚନା, ଆଲୋଚନା ଏବଂ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନାର କାରକ ହିସାବରେ ଆମେ ଏକ ସାହିତ୍ୟିକ ଲେଖାରେ ପାଠକ, ଲେଖକ ଏବଂ ଲେଖନୀ ନିସୃତ ଲେଖାସବୁରେ ଥିବା ଚରିତ୍ର ସବୁ, ଚିନ୍ତା ଓ ଚେତନାର ଧାରା ସବୁ ପରସ୍ପର ସହ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ କିମ୍ବା ସଂଳାପି ସମ୍ପର୍କର ଏକ ଅବାରିତ ସେତୁ ସ୍ଥାପନ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ସେତୁରେ ପ୍ରସଙ୍ଗ, ଉଦ୍ଧୃତି, ଆଦର୍ଶ, ସାଂସ୍କୃତିକ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ରଏବଂ ପାଠକୀୟ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀ ସବୁ ଆପେ ଆପେ ଅର୍ଥ ଏବଂ ଭାବ ସଂପନ୍ନ ହୋଇ ପରିସ୍ଫୁଟନ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହିଭଳି ଅର୍ଥ ଏକ ସାହିତ୍ୟିକ ଲେଖାର କେବଳ ସମସାମୟିକ ମୂଲ୍ୟାୟନ ନୁହେଁ ବରଂ ଶାଶ୍ୱତ ଏବଂ ଯୁଗପୋଯୋଗୀ ମୂଲ୍ୟାୟନ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପାଠକୀୟ ଗତିଶୀଳତା କିମ୍ବା ଶିଥିଳତା ଏବଂ ପାଠ୍ୟ ଉପଯୋଗିତାର ଅବଧାରଣ ମଧ୍ୟ ଦେଇଥାଏ ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

୧. ମୋଇ, ତୋଭିଲ, କ୍ରିଷ୍ଟେଭା ପାଠକ, ସି.ୟୁ.ପି. - ନିୟୁର୍କ, ୧୯୮୩ ଜାକୋବ୍ସନ୍, ଆଁ, ସାହିତ୍ୟରେଭାଷା, ୧୯୮୫

୨. ବାତିନ, ମିଆଏଲ, ଦ. ଡାଲଗିକ୍ ଇମାଜିନେସନ୍, ୟୁନିଭରସିଟି

୩. ଦାନାପାଣି,ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି,କଟକ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ ଷ୍ଟୋର କଟକ

୪. 'ଆଗାମୀ',ସମଗ୍ର ନାଟକ, ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ,ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ ୧୯୯୫

୫. ମହାଯାତ୍ରା – ରାଧାନାଥ ରାୟ

❖ ❖ ❖